

שבעים ושש שנים לפרהוד

מאת ד"ר אדי כהן

מבט מבס"א מס' 484, ה' 2 יוני 2017

תקציר: ב-1-2 ביוני 1941, נרצחו 200 מיהודי בגדאד ע"י התושבים המוסלמים בפוגרום אל-פרהוד האכזרי. ועדת חקירה קבעה שלפוגרום קדמה הסתה אנטישמית חריפה. 76 שנים לאחר מכן תושבי יהודה ושומרון ורצועת עזה נתונים לשטיפת מוח אנטישמית ע"י אמצעי התקשורת ומערכת החינוך של הרשות הפלסטינית.

בחג השבועות תש"א, 1-2 ביוני 1941, ערכו תושבי בגדאד המוסלמים פוגרום אכזרי בשכניהם היהודים. בפוגרום זה, או בשמו הערבי אל-פרהוד, נרצחו כ-200 יהודים ואלפים נפצעו. רכושם של היהודים נבזז ובתים רבים הוצתו. ועדת חקירה לבחינת האירועים שהוקמה על-ידי ממשלת עיראק החוקית, שהוחזרה לשלטון בידי הבריטים מספר ימים לאחר הפוגרום, עם הפלת ממשלתו הפרו-נאצית של גנרל רשיד עלי שתפסה את השלטון כחודשיים קודם לכן בהפיכה צבאית, קבעה כי התעמולה הנאצית ששודרה מרדיו ברלין היוותה את אחת הסיבות העיקריות לטבח. כמו כן הצביע דו"ח החקירה על האחראים לטבח ועל הגורמים שהביאו להתפרעות, והם הפעילות הנרחבת של ד"ר פריץ גרובה, שגריר גרמניה בעיראק, ופעילותו של המופתי לשעבר של ירושלים, חאג' אמין חוסייני, שהגיע לעיראק באוקטובר 1939 כפליט מפלשתינה והחל להסית נגד יהודי עיראק. המופתי אף פעל עם גורמים חתרניים עיראקים, ובכללם רשיד עלי, להפלת בית המלוכה ההאשמי ולכינון ממשל פרו-נאצי בעיראק.

במטרה לרכוש את אהדתם ותמיכתם של הערבים, מספר חודשים לפני תחילת מלחמת העולם השנייה נפתחה בברלין תחנת שידור נאצית ראשונה ששידרה בערבית למזה"ת ולצפון אפריקה. במכונת התעמולה הזו פעלו צוותים רבים, שכללו כוח אדם אזרחי וצבאי, ובהם סופרים, מתרגמים, אנשי אקדמיה ומזרחנים. בין השאר, כיכבו בשידורים מהגרים ומנהיגים ערבים. מי שהיה השדרן המיתולוגי ומנהל התחנה בשפה הערבית הוא יונס בחרי, עיתונאי מהגר ממוצא עיראקי שהגיע לברלין אחרי שברח מעיראק, שם הוטל עליו גזר דין מוות בעקבות פעילות פרו-נאצית. הוא גויס על ידי פריץ גרובה ופתח את שידוריו בדרך קבע עם אמירתו המפורסמת "לורד האו-האו הערבי, כאן ברלין שלום לערבים." בחרי היה ידוע באנטישמיות שלו ובספר הזיכרונות שכתב אחרי המלחמה ציין בגאווה כי "אני הערבי הראשון ששיתף פעולה עם הנאצים." שנאתו ליהודים הייתה כה חריפה עד כי זומן לשיחת ניזיפה במשרדו של שר התעמולה גבלס בשל חריפות יתר של תקיפתו

את היהודים ובמיוחד השימוש העקבי שלו במילה פושעים יהודים לאורך כל שעות השידור שלו.

התחנה הנאצית בערבית שידרה תעמולה אנטי-בריטית, אנטי-אמריקנית, אנטי-סובייטית ובייחוד אנטישמית. התעמולה סייעה בהחדרת האנטישמיות הרדיקלית אל המזרח התיכון, שבו מצאה קרקע משותפת עם הזרמים האנטי-יהודיים באסלאם. המסרים שנכללו בשידורי התעמולה יועדו למטרות שונות, ובהן: רכישת אהדת האוכלוסייה הערבית לנאצים ולפיהרר; הסתה אנטי-יהודית פרועה - האשמת היהודים בגזלת כספי הערבים ובאחריות לכל ההרס בעולם הערבי; תמיכה בשאיפותיהם הלאומיות של הערבים; הסתה נגד השלטון הבריטי והצרפתי, חיזוק רגשות לאומיים והבטחות להענקת עצמאות לכל מדינות ערב. הסוגיה הפלשתינית כיכבה בשידורים שניצלו את הסכסוך להסתה פרועה. ארבעה ימים לפני פרוץ הפרהוד שידר השדרן העיראקי מרדיו ברלין את השידור הבא:

היהדות המורכבת מהציונות והבונים החופשיים מצאה באנגליה מבצר שמאחוריו היא מבצעה את פשעיה. הערבים לחמו ביהודים וגרשום מחצי האי ערב לפני 1,400 שנה. מוחמד היה הראשון שגירש אותם. הערבים רואים בתקופה זו מה עשו היהודים תחת חסות האנגלים. היהודים הכריזו שהם רוצים להקים בית-לאומי בפלסטין, שהיא חלק בלתי נפרד מהמולדת הערבית. ערביי עיראק עדים כעת למה שעלולים יהודי בצרה לעשות בהתאם להוראות האנגלים. הערבים שמים לב להצהרות המדינאים האנגלים, בפרט לשתיים האחרונות של צ'רצ'יל וסמאטס. סמאטס אמר שהוא ואנגליה חייבים תודה ליהודים על עזרתם במלחמה. דברים אלה אימצו את לב היהודים להילחם בערבים, בהיותם בטוחים שלאחר המלחמה יורשה להם ללהקים את המדינה העברית... היהודים בכל מקום, הם תועבה. וזכרו את הפסוק בקוראן: "האויבים הגדולים בבני האדם הם אלה המאמינים ליהודים."

בשידורים לאחר הפוגרום הצדיק יונס בחרי את הטבח וטען כי יהודי עיראק נהגו לפנות אל השגרירות הבריטית בבגדאד כדי לקבל ולהפיץ חומר תעמולה. עוד הוסיף כי יהודי עיראק מסרו לשגרירות הבריטית מידע צבאי על צבא עיראק. בדיות ארסיות אלה נתנו לגיטימציה לטבח הפרהוד.

המופתי שהיה מעורב ברצח נרחב של יהודים עוד בימיו בא"י המנדטורית - החל מהפוגרום של אפריל 1920, בעטיו נידון לעשר שנות מאסר ע"י בית דין צבאי בריטי אך הצליח להימלט מהארץ, דרך מהומות 1929 בהן נרצחו 133 יהודים ומאות נפצעו, וכלה במהומות 1936-39 בהם נרצחו מאות יהודים - מילא תפקיד מרכזי בפרהוד, הן בהסתת האוכלוסייה העיראקית המקומית כנגד שכניה היהודים והן בתוקף מעורבותו העמוקה במשטר רשיד עלי. אין זה מפתיע לפיכך כי בזיכרונותיו האשים המופתי את יהודי עיראק בכישלון ההפיכה (בעקבותיו נאלץ לברוח לטהרן, ממנה הגיע לברלין, שם שהה ביתר שנות המלחמה) ואף הצדיק בעקיפין את הפרהוד. וכך כתב:

לגיס החמישי היה חלק גדול בכישלון שנחלה התנועה [ממשלת רשיד עלי] בעיראק. הגיס הזה היה מורכב מגורמים שונים, שהעיקרי שבהם היה יהודי עיראק... בזמן המלחמה היו יהודים שהועסקו בשירות הטלפונים מקליטים את השיחות החשובות והרשמיות על סלילים, ומסרו אותן לשגרירות הבריטית בבגדאד. כך גם עשו היהודים ברשות הדואר והטלגרף. הם מיהרו לשלוח לשגרירות את המברקים והאיגרות שהגיעו לידיהם.

למרבה הצער, שבעים ושש שנים לאחר הפרהוד דומה כי יורשיו של המופתי להנהגה הפלסטינית לא למדו דבר ולא שכחו דבר. שריר בפניו של מחמוד עבאס לא זע בעת שהכריז קבל עם ועדה בעמדו לצד הנשיא טרמפ על מדשאת הבית הלבן כי הפלסטינים

מחנכים את ילדיהם לדו-קיום בשלום עם ישראל, בו בזמן שתושבי יהודה ושומרון ורצועת עזה נתונים לשטיפת מוח אנטישמית מזה כעשרים שנה ע"י אמצעי התקשורת ומערכת החינוך של הרשות הפלסטינית, שלא לדבר על אלה שבשלטון חמאס, הקוראים לרצח יהודים בשל היותם יהודים.

* ד"ר אדי כהן הוא מחבר הספר *השואה בעיני מחמוד עבאס*.

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג
רוסהנדלר.